

مرحوم قاسم خان صور اسرافیل

میرزا قاسم خان صور یکی از رجال نیکنام و خیرخواه ایران و از روزنامه نگاران صدر مشروطیت است که در سال ۱۲۵۸ خورشیدی در شهر تبریز زاده است. پدرش مرحوم حاجی میرزا حسنخان مستوفی یکی از بزرگان آذربایجان و صدر امور مهمه بوده است. میرزا قاسم خان تحصیلات مقدماتی خود را در شهر تبریز نزد دوتن از اساتید

معاصر امین العلماء و صدر المعالی کرده است و از ۱۶ سالگی وارد خدمات دولتی شده و پس از قتل ناصرالدین شاه با اتفاق ولیعهد تهران آمده و سمت منشی حضور همایونی یافته است و هنگامی که در زمان مظفرالدین شاه آزادیخواهان از هر سوی قیام کردند میرزا قاسم خان نیز در ردیف ایشان قرار گرفت و بر علیه مستبدین و مخالفین مشروطیت و حکومت ملی مبارزات شدیدی کرده و بالاخره در اثر این فداکاری ها مورد توجه و علاقه زیاد ملیون واقع شد و در نتیجه به نمایندگی مجلس شورای ملی انتخاب شد. در این موقع میرزا قاسم خان با مرحوم میرزا جهانگیر خان شیرازی مؤسس روزنامه صور اسرافیل همکاری می کرد و مدیریت آن روزنامه را به عهده داشت نامه ملی صور اسرافیل در آن هنگام در اثر قلم شیوای میرزا علی اکبر خان دهخدا از روزنامه های مهم و کثیرالانتشار بود مقالات اساسی این روزنامه که در صفحه اول انتشار می یافته است بامضای دهخدا و مقالات فکاهی که در صفحه چهارم چاپ میشد ملاحظه می شود بامضای مستعار (دخو) نیز بقلم آقای میرزا علی اکبر دهخدا بود که در شهرت و معروفیت این روزنامه نائیری بسزا داشته است و مخصوصاً اعمال حکومت و مستبدین باوجود این روزنامه که حقایق را بی پرده افشا

می کرد نمیتوانستند آنطور که خود نمایل داشتند دنباله عملیات مسبتدانه خود را بگیرند متأسفانه پس از بمباران مجلس شورای ملی روزنامه فکاهی و سیاسی و انقلابی صور اسرافیل نیز مانند سایر روزنامه هادر محاق توقیف و تعطیل در آمد و میرزا جهانگیر خان صور اسرافیل شیرازی و مدیر روزنامه روح القدس و برخی از روزنامه نگاران دیگر دستگیر و زندانی شدند و سپس بوضعی فجیع بقتل رسیدند و عده می دیگر از نامه نگاران تبعید شدند میرزا قاسم یخان در این موقع اسلحه بدست گرفته و بر علیه مستبدین بمبارزه پرداخت و بالاخره بمنزل سید بحرینی ملتجی شد تا اینکه باتفاق دهخدا و تقی زاده تبعید و از راه اسلامبول به کشور سوئیس رفت و در ایوردون پاریس نیز بانتشار روزنامه صور اسرافیل پرداخته سه شماره از این روزنامه را منتشر کرد و بالاخره پس از شکست مستبدین و غلبه آزادیخواهان که منجر به خلع محمد علی شاه شد بتهران بازگشت و از آن پس دوسفر دیگر هم بارپارفت و از کشور آلمان و سوئیس و فرانسه دیدن کرده و در سال ۱۳۲۷ قمری بایران بازگشت و پس از ورود به تهران در حزب اجتماعیون عامیون (سوسیال دمکرات) وارد شد این حزب پس از بمباران مجلس شورای ملی بوجود آمد و بواسطه عضویت افرادی مانند آقایان :

سید مهد صادق طباطبائی و علی اکبر دهخدا و مرحوم میرزا قاسم خان صور اسرافیل که با هم همکاری و معاضدت میکردند در اندک مدتی ترقی فوق العاده یافت و توجه ملیون مخصوصاً طبقات ستمدیده مردم را بسوی خود جلب کرد میرزا قاسم خان صور پس از کودتای سال ۱۲۹۹ خورشیدی وارد خدمات دولتی شد و در سال ۱۳۰۲ بسمت معاونت رئیس الوزرا منصوب گشت و در سال ۱۳۰۳ در کابینه سردار سپه کفالت وزارت خارجه را بعهده داشت و در سال ۱۳۰۶ کفالت پس از مدتی وزارت پست و تلگراف و تلفن را عهده دار گردید. مرحوم صور در زمان وزارت پست و تلگراف اقدامات برجسته می برای بهبودی وضع پست و تلگراف نمود و مدرسه اختصاصی فنی پست و تلگراف را تاسیس کرد تا کارمندان ورزیده و مطلع که با امور فنی پست و تلگراف آگاهی حاصل کنند در آن مدرسه تعلیم و تربیت شوند - باین (۶۶)

که مرحوم صور در تمام مدت وزارت خود برای پیشرفت امور پست و تلگراف خدمات مؤثری کرد در اثر عللی از کار برکنار شد و با اینکه شاه فقید نسبت باو علاقه خاصی داشت وی خواست او را به سرپرستی ولیمهد تعیین کند بطوریکه شایع است بعلمت وجود جاسوسانی در وزارت پست و تلگراف و در اثر آرامش طبع و ملائمت خاص مرحوم صور که ظاهراً مانع از سرعت و پیشرفت کار بوده است از شغل خود مستعفی شد و مدتی بیکار بود تا آنکه سمت وزارت داخله یافت و در سال ۱۳۱۲ خورشیدی فرماندار اصفهان شد. در مدت حکومت اصفهان برای ترفیه و آسایش عمومی و عمران و آبادانی آنجا با ایجاد ساختمانهای جدید و مرمت آن شهرستان خدمات شایانی کرد و برای پیشرفت اقتصادیات و سرمایه ملی ۱۳ کارخانه در اصفهان دائر ساخت که بتجارت و اقتصاد کشور کمک زیادی نمود و سپس به حکومت گیلان منصوب گردید و در رشت نیز اقداماتی برای آبادی و عمران نمود - قاسم صور در سال ۱۳۱۸ شهردار تهران شد و در سال ۱۳۱۹ در اثر افتادن در نهر خیابان بیهوش گردیده و از آن هنگام تا آخر عمر همچنان بیمار بود و ضعف قلب و فشار خون طوری او را زحمت میداد که مجبور بود همیشه در خانه منزوی باشد در استان صور پس از این واقعه بعلمت علاقه خاصی که به آن مرحوم داشتند اغلب بمنزل ایشان می رفته اند و از نزدیک جوایب احوالات صور میشده اند قاسم صور در تاریخ یکشنبه ۱۷ بهمن ماه در ۶۹ سالگی رخت از این جهان بر بست و بدار فانی شتافت - مجلس ترجمیم آن مرحوم در مسجد سپهسالار از طرف دولت برگزار شد و جمعی کثیر از دوستان فقید سعید و وزراء و نمایندگان مجلس و روزنامه نگاران و رجال و طبقات مختلف حضور داشتند و پس از نطق بلیغ آقای فلسفی در اطراف زندگانی و فضایل معنوی مرحوم صور و خدماتش به مطبوعات خاتمه یافت - در مجلس مذکور یکی از دوستان نزدیک شادروان صور اظهار کردند هنگامی که قاسم خان صور به وزارت پست و تلگراف منصوب گردید روزی برای ملاقات و تبریک ایشان به آن وزارتخانه رفتیم مرحوم صور با نهایت محبت و علاقه مرا پذیرفت و پس از اظهار خرسندی در جواب گفت تصدی مقام وزارت برای من افتخاری نیست زیراها باید برای سعادت کشور و حفظ حقوق مردم و در هر مقام وزمانی صادقانه خدمت کنیم

این میزها و عناوین موقتی است و باید بر قلوب مردم حکومت کرد - مرحوم صور در اثر پاکدامنی و اقدامات برجسته خود همواره مورد احترام قاطبهٔ ملیون و اصلاح طلبان بود و از طرف شاه فقید و پادشاهان مصر و افغانستان و بلژیک نیز بدریافت چند نشان افتخار یافته است .

اینک مادهٔ تاریخی که باین مناسبت سرودم در اینجا نقل می‌شود :

(ماده تاریخ)

قاسم راد صور اسرافیل	زین سرای سپنج فانی رفت
آن سیاستمدار نام آور	سوی دنیای جاودانی رفت
پیشوای بزرگت آزادی	قاسم صور ناگهانی رفت
کرد پرواز طایر روحش	طایر عرش آشیانی رفت
از جهان رفت صور اسرافیل	سوی جنت بکاهرانی رفت
شد ز قید مکان و تن آزاد	سوی اقلیم لا مکانی رفت
ای فلانی ز خود مشو غافل	نشیدی مگر فلانی رفت
چشم دل تا که باز بنمائی	بشگری دورهٔ جوانی رفت
تا بیانی به خود همی بینی	بهترین دور زندگانی رفت
بی تاریخ او بگفتی گفتا	تا که صور از جهان فانی رفت

« قاسم صور رفت از این عالم »

(همتا) عالمی معانی رفت